

Алла Загородня,

*д. пед. наук, професор, головний науковий співробітник
відділу історії та філософії освіти
Інституту педагогіки НАПН України (Україна)*

СОЦІАЛЬНО-АНТРОПОЛОГІЧНИЙ СЕНС ПРОБЛЕМИ ЛЮДИНИ В КОНТЕКСТІ ПРОСТОРУ «ТОТАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ» СУЧАСНОСТІ

Комунікативний процес являє собою необхідну передумову становлення, розвитку та функціонування всіх соціальних систем, тому що саме він забезпечує зв'язок між людьми і їх спільнотами, робить можливою зв'язок між поколіннями, накопичення і передачу соціального досвіду, його збагачення, поділ праці і обмін його продуктами, організацію спільної діяльності, трансляцію культури. Саме за допомогою комунікації здійснюється управління, тому вона представляє до всього вищепереліченого і соціальний механізм, за допомогою якого виникає і реалізується влада в суспільстві.

У постіндустріальному, інформаційному, суспільстві проблема комунікації є однією з найважливіших. Особливо це стосується освітньої сфери, покликаної забезпечити підготовку людини до життя у світі різноманітних зв'язків, відносин, комунікативних можливостей. Одним із джерел розвитку комунікативних можливостей особистості є професійно-педагогічна комунікація як особливий напрям лінгвістичної антропології та тип активного взаємообміну інформацією у професійній педагогічній діяльності.

Антропологічний вимір освіти й виховання розкриває їхню гуманістичну сутність, орієнтує педагогічну теорію і практику на визнання самоцінності кожної людини, особливо дитини, реалізація творчого потенціалу якої залежить не в останню чергу від людських якостей вчителів і вихователів, від освітньої спільноти у її широкому розумінні. Людиновимірність освітньо-педагогічної діяльності є важливою передумовою стійкого розвитку суспільства, сприяє його здатності до самооновлення [3].

Одним із напрямів антропології є лінгвістична або мовна антропологія – вивчення соціальної комунікації у різних суспільствах шляхом вивчення історії та зміни мов, а також взаємозв'язку мови та культури. Наскільки варіації мови вказують на місце людини в суспільстві? Як мова визначає та віддзеркалює наш світогляд та ментальність?

Мовна антропологія визначає соціальну комунікацію механізмом, каналом розвитку соціальних взаємодій у контексті повсякденності, базовим соціальним процесом. Комунікація є універсальною формою соціальності. Повсякденні відносини визначаються наявністю загальних мовних смислів та семантикою інтерпретаційних процесів. Спілкування, поряд з діяльністю, постає основним чинником, що необхідний для формування людської особистості. У соціальних відносинах і взаємодіях за посередництвом мови відбувається процес ідентифікації індивідів, груп, спільнот. Відтак очевидно є визначальна роль комунікації у формуванні не лише форми, а й змісту повсякденності.

Вчення про комунікацію як основу буття людини обґрунтовується в працях М. Бахтіна, П. Бергера, Т. Лукмана, М. Бубера, Л. Вітгенштейна, Ю. Габермаса, М. Гайдегера, Г. Гарфінкеля, І. Гофмана, У. Еко, І. Касавіна, В. Лелеко, Ю. Лотмана, Н. Лумана, Дж. Г. Міда, А. Моля, А. Щюца, К. Ясперса. Проблемам комунікативної філософії присвячені праці українських учених А. Єрмоленка, А. Карася, Л. Ситниченка. Комунікативним структурам повсякденності, значенню комунікації для формування та існування повсякденності в контексті теоретико-методологічного аналізу соціальної дійсності присвячені дисертаційні дослідження І. Полякової та Л. Савченко.

Соціальна комунікація зумовлюється розвитком і саморозвитком особистості, що виявляється в творчому характері освоєння кращих зразків комунікативної діяльності. Водночас вона забезпечує ступінь соціальної активності особистості, соціальну значущість норм її поведінки, застосування відповідних засобів комунікативної діяльності та комунікативної культури. Розуміння комунікативної культури як засобу й умови формування особистості ґрунтується

на пізнанні її адаптивних можливостей, які допомагають людині діяти відповідно до культурних стандартів важливого для неї оточення.

У сфері повсякденності різні типи комунікації відрізняються рівнем розуміння, що можливо завдяки типізації (міжособистісної, групової, суспільної). Типізація найчастіше ґрунтується на здоровому глузді, що свідчить про необхідність звернення до ролі раціональності в організації повсякденності. Так, основою для побудови повсякденного знання є безпосередня ситуація соціальної взаємодії. Завдяки повторенню певних операцій вибудовується множина взаємопов'язаних типізацій, яка є більш-менш стійкою структурою. Звичайна мова як знакова система, що одночасно має анонімний характер і відірвана від тут і зараз ситуації, є універсальним засобом комунікації в повсякденній взаємодії. Жива мова повсякденного спілкування охоплює реальність, що пізнана людьми, й увібрала все її різноманіття. Звичайна мова, як засіб комунікації та пізнання, постає в ролі сформованої соціальної реальності, яка існує до народження окремого індивіда, проте водночас є продуктом суто людського буття. Тому пізнання поширюється лише до тих меж, які здатна охопити мова і якими обмежується реальність [2, с. 90-95]. Виникаючи в контексті певної ситуації, мова набуває самостійності, зберігаючи свою структуру навіть після зникнення цих ситуацій з життя. Мова повинна бути зрозумілою як специфічний зріз історії суспільства і культури. Не існує жодної «індивідуальної» розмовної мови, оскільки вона має груповий характер. У цьому контексті особливу важливість мають такі фактори як група – носій мови, ставлення індивіда до групи, ставлення групи до інших угруповань, динаміка всередині групи. Отже, загальна структура мови є сукупністю групових мов, а соціальна природа мови така ж, як і соціальна природа пізнання [2]. У просторі соціального життя з усіма його повсякденними проявами існують різні типи, моделі відтворення комунікації. Проте загалом, в обсязі глобальної соціальної повсякденності сьогодні важко зберегти себе, свою культуру, комунікацію в традиційних цивілізованих рамках. Водночас вона забезпечує ступінь соціальної активності особистості, соціальну

значущість норм її поведінки, застосування відповідних засобів комунікативної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Романенко М.І. Освіта як об'єкт соціально-філософського аналізу. Дніпропетровськ: Видавництво «Промінь», 1998. – 132 с.
2. Гітун Н.І. Філософія освіти: аналіз культуротворчої парадигми в освіті // Проблеми педагогічних технологій. – 2010. – № 2. – С. 70–77.
3. Загородня А.А. Генеза соціально-антропологічних ідей в українській філософії освіти і виховання (друга половина XIX століття). The 6th International scientific and practical conference «Eurasian scientific discussions», (July 3-5, 2022). Barca Academy Publishing, Barcelona, Spain. 2022. P. 151-152. <https://sci-conf.com.ua/vi-mezhdunarodnayanauchno-prakticheskaya-konferentsiya-eurasian-scientific-discussions-3-5-iyulya-2022-godabarselona-ispaniya-arhiv/>

Калачик Тарас Олександрович,

*Начальник відділення поліції № 1 Вінницького районного управління поліції
Головного управління поліції у Вінницькій області,
підполковник поліції (Україна)*

МІЖНАРОДНІ ПРАВОВІ СТАНДАРТИ ТОЛЕРАНТНОСТІ ТА ЇХ ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ В УКРАЇНІ

У світлі глобальних соціальних змін та міжнародної інтеграції, питання толерантності набуває особливої актуальності. Міжнародні правові стандарти, які спрямовані на забезпечення взаємної поваги та розуміння між людьми різних культур, етносів та релігій, відіграють ключову роль у формуванні сучасних демократичних суспільств. Україна, переживаючи період значних соціальних та політичних трансформацій, активно включається в процес адаптації та впровадження цих стандартів.